

- Warszawa: wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2005. – 308 s.
9. *Małecki A.* Juliusz Słowacki, jego życie i dzieła w stosunku do współczesnej epoki. Lwów: Nakładem księgarni Gubrynowicza i Schmidta, 1866. – Т. 2. – 335 s.
 10. *Nycz R.* Tekstowy świat. Poststrukturalizm a wiedza o literaturze. – Warszawa: IBL, 1993. – 96 s.
 11. *Tarnawski S.* O literaturze polskiej XIX wieku / Wybór i opracowanie H. Markiewicz. – Warszawa : PWN, 1977. – 905 s.
 12. *Tokarz B.* Intersubiektywność i intertekstualność przekładu artystycznego // Tokarz B. Wzorzec, podobieństwo, przypominanie. – Katowice : Śląsk, 1998. – 161 s. – S. 10-27.

Манорик М. С. Диалог культур как проблема исследований интертекста первых переводов Ю. Словацкого на украинский язык.

Статья посвящена анализу первых переводов поэм Ю. Словацкого с позиции влияния культурной среды на воспроизведение их интертекстуальности.

Ключевые слова: перевод, культура, интертекст, диалог, язык.

Manoryk M. Dialogues between cultures as a problem of investigation the intertextuality in the first translations in Ukrainian by Yuliush Slovatskiy.

The Article is dedicated to the analysis of the first translations of poems by Yuliush Slovatskiy in Ukrainian in terms of the influence of cultural environment onto intertextuality reproduction in them.

Keywords: translation, culture, intertextuality, dialogue, language.

Радзівєвська С. О.

Національний транспортний університет

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАНОНАУКОВИХ ТЕКСТІВ: ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

У статті здійснено комплексний аналіз перекладу фахових текстів у галузі нанонауки з англійської мови на українську. Авторка досліджує стилістичні особливості нанонаукових текстів на семантичному, лексичному та синтаксичному рівнях мови.

Ключові слова: фаховий текст, переклад тексту, нанонауковий переклад, нанонауковий термін, переклад термінів.

Проблема перекладу науково-технічної літератури стала центральною починаючи з 90-років ХХ ст. й пов'язана з посиленням ролі української мови як державної, її становленням як мови науки й техніки. Переклад фахових текстів сприяє поширенню інформації у міжнародних наукових спільнотах, підтримує здатність українських вчених вести науковий пошук на світовому рівні.

Актуальність статті зумовлена спрямуванням сучасних перекладознавчих досліджень на комплексний підхід до вивчення, розуміння, тлумачення та перекладу фахових текстів. Спеціалізація у фаховій діяльності та науці слугують поштовхом до того, що терміносистеми набувають все

більш специфічних рис і потребують від перекладача все більше зусиль в опануванні фахового і лексичного матеріалу.

Мета публікації полягає у виявленні стилістичних особливостей англомовних нанонаукових текстів під час здійснення їх перекладу українською мовою.

Об'єктом статті є стилістика англомовних нанонаукових текстів, а **предметом** – перекладознавчі аспекти стилістичних особливостей фахової мови у сфері нанонауки.

Матеріалом обрано: 1) англомовні лексикографічні джерела; 2) довідники, монографії, посібники та різноманітні джерела з нанонауки.

У дослідженні використовуються такі **методи і прийоми**: описовий та порівняльний методи, метод дефініційного аналізу, комплексний перекладознавчий аналіз, інтроспективний аналіз.

Підґрунтям багатьох сучасних вітчизняних досліджень, присвячених перекладу фахових текстів, стали праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, які зосереджували свою увагу на різних аспектах фахового перекладу: перекладі термінологічних одиниць, різновидах фахових текстів, функціональних особливостях перекладу.

Серед найбільш видатних слід підкреслити Д. Лотте, О.Вюстера, Е. Дрезена, Я. Климовицького, Г. Винокура, О. Реформатського, Т. Канделаки, І. Кочан, Л. Полюгу, Е. Скороходька, В. Карабана, Т. Кияка, А. Д'якова, Є. Столярської, Т. Якутіної та багатьох інших.

На особливу увагу заслуговують публікації, присвячені питанням перекладацьких трансформацій (А. Федоров, В. Комісаров, Л. Бархударов, А. Швейцер, Я. Рецкер, В. Карабан, С. Гринев-Гриневич та інші вчені).

У працях вищезазначених вчених перекладацька трансформація трактується як перетворення форми і значення вихідних одиниць, що відбувається за умови відсутності словникового відповідника, є міжмовною операцією нового вираження смислу та має формально-семантичний характер. Л. Бархударов вважає, що перекладацька трансформація представляє собою численні та якісно різноманітні міжмовні перетворення, котрі здійснюються для досягнення перекладацької еквівалентності (“адекватності перекладу”), беручи до уваги розходження у формальних та семантичних системах двох мов. Зауважимо, що дослідники підрозділяють перекладацькі трансформації на лексичні, граматичні, стилістичні тощо, зазначаючи, що вони можуть сполучатися одна з одною, приймати в такий спосіб характер складних комплексних трансформацій.

По-перше, розглянемо зв'язки стилістики з перекладознавством як двох лінгвістичних дисциплін.

Так, І. Арнольд у своїй класичній праці “Стилістика сучасної англійської мови: (Стилістика декодування)” визначає стилістику як “галузь лінгвістики, яка досліджує принципи і ефект вибору та використання лексичних,

граматичних, фонетичних і взагалі мовних засобів для передачі думок та емоцій у різних умовах спілкування” [1, с. 7].

Зауважимо, що предмет лінгвістичної стилістики має багато спільного з перекладом як об’єктом лінгвістичного аналізу. Так, переклад є комплексним явищем, оскільки його правильне виконання потребує певних професійних компетенцій, серед яких: високий рівень знань мов оригіналу і перекладу (лінгвістична компетенція), фахова, наукова, текстуальна, комунікативна, культурологічна компетенції, навички писемного мовлення й використання лексикографічних джерел, пошук необхідної інформації та вміння її передати, гарна пам’ять тощо.

В. Комісаров пише про те, що лінгвістичному аналізу перекладу притаманний комплексний функціональний підхід, за якого мовні явища розглядаються в їхній мовленнєвій взаємодії з урахуванням структури, норми, узусу. “Двомовний” характер лінгвоперекладознавчих досліджень наближує їх до праць із порівняльної стилістики, в котрих вивчають функціональні відповідники одиниць різних мов [5, с. 117]. Спираючись на наведену вище дефініцію стилістики та враховуючи специфіку перекладацької діяльності, підкреслимо, що переклад потребує вибору з-поміж мовних засобів тих, взаємодія яких забезпечить відтворення певного змісту в процесі міжмовної комунікації.

Таким чином, спільними для досліджень у галузі стилістики та лінгвоперекладознавства є: по-перше, вивчення мови з точки зору вибору мовних одиниць з метою виконання конкретних функцій; по-друге, здійснення функціонального аналізу мовних засобів, який охоплює всі рівні мови; по-третє, вивчення функцій одиниць різного рівня в їхньому спільному використанні в різних видах мовленнєвої комунікації.

По-друге, зупинимось на перекладознавчих аспектах функціональної стилістики загалом. У традиційному мовознавстві, мовленнєві твори аналізують залежно від функцій, які вони виконують. Першою постає комунікативна функція, другою – експресивна функція, третьою – художньо-естетична функція. Відповідно до цих функцій мовленнєві твори мають різну спрямованість, тобто, впливають головним чином на мислення або емоції чи на естетичне почуття реципієнта. Зрозуміло, можливі і такі випадки, коли текст призначений для реалізації всіх трьох згаданих функцій.

З лінгвістичної точки зору, найбільш суттєвою є різниця між першою функцією та двома останніми. Якщо під час передачі інформації основну увагу учасників спілкування спрямовано на позамовну реальність (оскільки основна інформація міститься у ситуації, яку описують), то емоційний та естетичний вплив на реципієнта забезпечується, перш за все, вибором відповідних знаків. Таким чином, усі тексти залежно від їхнього функціонального напрямку можна поділити на інформативні та художні. Відповідно до цього розрізнятимуться і два види перекладу: інформативний (прагматичний) і художній. Зазвичай, коли йдеться про ці види перекладу,

під художнім розуміють переклад творів художньої літератури, а до інформативного перекладу відносять переклад науково-технічних та офіційно-ділових матеріалів [6, с. 73-174].

Таким чином, завдання перекладу є стилістичним за будь-якого різновиду матеріалу, який перекладається: воно складається з такого вибору лексичних і граматичних засобів мови, який визначається, з одного боку, загальною спрямованістю оригіналу та його жанровою приналежністю, а з іншого боку – вимогою відповідати тим нормам, котрі існують для відповідного різновиду текстів у мові, на яку здійснюється переклад. Підсумовуючи, згадаємо ґрунтовну роботу А. Белової, в якій зазначається, що функціональні стилі співвідносяться із соціально значимими сферами мовленнєвої практики людей, та їх, у цілому, можна охарактеризувати як середовище, де в якості системи “панує мова” [2, с. 105].

По-третє, проаналізуємо особливості англomовних фахових текстів у галузі нанонауки і нанотехнологій. Під нанонауковим перекладом розуміємо певний вид перекладацької діяльності, а саме – переклад літератури в галузі нанонауки і нанотехнологій. Для здійснення адекватного нанонаукового перекладу ми ознайомилися із специфікою літератури в галузі нанонауки, стилістичними особливостями таких текстів: по-перше, власне нанонаукової літератури, тобто монографій, збірників і статей; по-друге, навчальної літератури з нанонауки; по-третє, науково-популярної літератури з галузей нанонауки і нанотехнологій; по-четверте, нанонаукової документації, реклами тощо. Підкреслимо, що інформативність, фактичність, достовірність, правомірність результатів – це головні риси нанонаукового тексту. Першочерговим стає зміст повідомлення, а не його форма.

Науково-технічний дискурс є відображенням раціонально-логічного пізнання світу. Згідно з концепцією А. Белової, раціональність в виявляється у логічній послідовності викладу, лаконічності, точності (недвозначності та несуперечливості), експліцитності лексико-граматичних зв'язків. У науково-технічному тексті в основу композиційного членування покладено “механізм пріоритетних стратегій” або принцип “пріоритету” [2, с. 229-232].

Спираючись на роботи дослідників наукової комунікації (Н. Разінкіна, М. Кожина), вважаємо, що логічна організація змістовної частини та послідовність викладу поєднують фрагменти інформації у єдине ціле та відіграють вирішальну роль, домінуючи над усіма мовними засобами, що слугують для забезпечення зв'язності в тексті.

Проілюструємо стилістичні особливості нанонаукових текстів і проаналізуємо наш переклад:

Carbon nanofiber The carbon nanofiber is a generic term used to describe filaments/whiskers of carbon which have diameters less than 500 nm. The term fiber usually implies that the structures have a high aspect ratio, and hence the lengths of nanofibers are usually in the range of few micrometers or more. Although the carbon nanotube can be classed as a form of nanofiber, the carbon nanotube is typically used to describe structures which are comprised of tubular

graphene walls parallel to the fiber axis. Hence, recently, the term carbon nanofiber is used to imply filaments which are comprised of graphene layers which are stacked at an angle to the fiber axis. Also, carbon nanofibers can be used to describe filaments of disordered / amorphous carbon.

Наведений практичний матеріал дозволяє зробити такі висновки.

По-перше, англomовній фаховій мові у сфері нанонауки притаманна логічна організація матеріалу. Така організація матеріалу виявляється більш важливою, ніж лексико-граматичні зв'язки різних типів. У строгому, точному стилі нанонаукової літератури зменшується роль мовних засобів, в тому числі і коннекторів у викладенні матеріалу.

По-друге, зосереджуючись на лексичному рівні мови, підкреслимо, що саме лексика відіграє найважливішу роль у нанонауковому дискурсі. Зокрема переклад термінів стає ключовою проблемою і вимагає формування навичок користування науково-технічними, галузевими словниками для правильного виконання перекладу. Провідна роль лексики обумовлюється такими факторами: 1) ознайомлення з текстом починається з пошуку підметів, котрі здебільшого є іменниками, 2) конкретні іменники забезпечують більшу запам'ятовуваність, 3) іменники посідають особливе місце у лексиконі людини.

Так, В. Іващенко наголошує, що донедавна управління термінологією розглядалося передусім як перекладацька діяльність, як спосіб пришвидшення перекладу та підвищення рівня якості перекладів, оскільки близько 50% помилок у перекладі – це помилки, пов'язані з термінологією, що змушує звернути основну увагу на засоби автоматизованого перекладу, на активне управління термінологією в створенні контенту (до, під час і після перекладу) [3].

По-третє, лексичний і синтаксичний рівні тісно пов'язані з жанрово-стилістичними проблемами, оскільки, наприклад, до стилістичних характеристик тексту належать і частотність вживання певних слів, і застосування певних форм і структур. У цілому відбір мовних засобів та форм обумовлено релевантністю та доцільністю. Прагнення до об'єктивності повідомлення виражається, зокрема, у використанні форми теперішнього часу – найабстрактнішій, нейтральній формі вищо-часової системи, що реалізує значення “всечасності” або часової нелокалізованості.

По-четверте, на особливу увагу заслуговує семантичний рівень мови, оскільки саме смислове ототожнення англomовного і україномовного нанонаукових текстів лежить в основі їх комунікативної рівноцінності. У науковій літературі зазначається, що “еквівалентність” належить до основних понять мовознавства. “Перекладацька еквівалентність” виступає одним із основних понять лінгвістики перекладу, де розв'язуються питання смислових відносин між одиницями мови та мовлення, які прирівнюються між собою у процесі перекладу.

Головна мета перекладу нанонаукової літератури полягає у досягненні еквівалентності. Еквівалентність розглядається як основна ознака і головна

умова перекладу. Під еквівалентним (адекватним, правильним, однозначним) перекладом розуміють такий переклад, за якого здійснюється передача плану змісту при дотриманні відповідного плану вираження:

Карбонове нановолокно – загальний термін, який використовується для опису волокноподібного кристала карбону з діаметром, меншим за 500 нм. Термін “волокно”, як правило, означає, що структури мають високе співвідношення довжини й товщини, і тому довжина нановолокна зазвичай є в інтервалі кількох мікрометрів або більше. Хоча карбонову нанотрубку можна класифікувати як форму нановолокна, термін “карбонова нанотрубка” здебільшого застосовується для опису структур, які складаються з трубчастих графенових стінок, паралельних до осей волокна. Таким чином, термін “карбонове нановолокно” використовується для позначення ниток, що складаються з графенового шару і розміщені під кутом до осі волокна. Цей термін також може слугувати для опису нитки з неупорядкованого/аморфного карбону.

По-п'яте, говорячи про стилістичну специфіку нанонаукового дискурсу, зауважимо, що точність, адекватне мовне оформлення набувають особливого значення; процеси породження та сприйняття нанонаукових текстів якщо не збігаються повністю, то максимально наближуються.

Підсумовуючи, зазначимо, що детального вивчення потребують термінологічні, фразеологічні, граматичні особливості тощо. Водночас різні жанри (монографія, стаття, рецензія, реферат, лекція, доповідь, виступ тощо) мають свою специфіку. Так, В. Карабан, серед причин, що зумовлюють існування жанрово-стилістичних проблем науково-технічного перекладу, називає певні розбіжності у стилістичних і жанрових нормах подання інформації в науково-технічних текстах англійською і українською мовами, особливості вживання слів і сталих словосполучень тощо [4, с. 455].

У зв'язку із сучасним надзвичайно швидким прогресом усіх галузей науки, техніки, розвитком технологій, посиленням міжнародних контактів потреба у перекладах нанонаукових текстів є незаперечною. Водночас всебічний аналіз особливостей англійської фахової мови у сфері нанонауки слід розглядати як засіб захисту та подальшого розвитку української мови, повноцінне функціонування якої в науково-технічній сфері великою мірою залежить від здійснення перекладацької діяльності на належному рівні.

Л і т е р а т у р а :

1. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка: (Стилистика декодирования) : учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. “Иностр. яз.” / И. В. Арнольд. – М. : Просвещение, 1990. – 300 с.
2. Белова А. Д. Лингвистические аспекты аргументации (на материале современного английского языка) : дис. ... доктора филол. наук: 10.02.04 / Алла Дмитриевна Белова. – К. : Киевский университет имени Тараса Шевченко, 1998. – 443 с.
3. Іващенко В. Л. Організація термінологічної діяльності в галузі стандартизації в країнах Європи та Америки (аналітичний огляд веб-порталів / В. Л. Іващенко,

-
- І. А. Казими́рова, Л. В. Туровська, Н. О. Яценко // Термінологічний вісник : збірник наукових праць / відп. ред. В. Л. Іващенко. – К. : ІУМ НАНУ, 2011. – Вип. 1. – С. 133-155.
4. *Карабан В. І.* Переклад англійської наукової і технічної літератури: Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В'ячеслав Іванович Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с.
 5. *Комиссаров В. Н.* Лингвистика перевода / Вилен Наумович Комиссаров. – М. : URSS. ЛКИ, 2007. – 166 с.
 6. *Комиссаров В. Н.* Слово о переводе (Очерк лингвистического учения о переводе) / Вилен Наумович Комиссаров. – М. : Международные отношения, 1973. – 215 с.

Радзиевская С. Стилистические особенности нано научных текстов: переводоведческий аспект.

Статья посвящена комплексному анализу перевода специальных текстов в сфере нанонауки с английского языка на украинский. Автор исследует стилистические особенности нано научных текстов на семантическом, лексическом и синтаксическом уровнях языка.

Ключевые слова: специальный текст, перевод текста, нано научный перевод, нано научный термин, перевод терминов.

S. Radziievska. Stylistic peculiarities of nanoscience texts: translation aspect.

The article is focused on the complex analysis of specific texts translation from the English language into the Ukrainian language. The author describes the stylistic peculiarities of nanoscience texts on semantic, lexical and syntactical language levels.

Keywords: specific text, text translation, nanoscience translation, nanoscience term, terms translation.